

VASTAUS VALTUUSTOALOITTEESEEN

Vastaus Keskustan aluevaltuustoryhmän valtuustoaloitteeseen: "Selvitystyön käynnistäminen sairaala Novan päivystyksen lapsiystävällisyyden parantamiseksi". Aloitteen allekirjoitti yhteensä 36 aluevaltuutettua.

Valmistelijat: Sosiaali- ja terveystieteiden toimialajohtaja Kati Kallimo p. 050 442 2302, sote-toimialan asiakaspalvelupäällikkö Raija Harju-Kivinen p. 040 064 7666, päivystyksen palvelujohtaja Afra Prokki p. 050 530 2943, lastentautien ylilääkäri Ole Andersen p. 050 316 1156, aikuisten sosiaalipalveluista palvelujohtaja Ulla Kuittu p. 050 353 8310 ja sosiaali- ja kriisipäivystyksen palvelupäällikkö Elina Huttunen p. 040 481 3320

Selostus asiasta

Valtuustoaloitteessa esitetään, että hyvinvointialue:

1. sitoutuu noudattamaan World Health Organization (WHO) lasten oikeuksien sopimusta ja "Lasten oikeudet sairaalassa" -asiakirjan toimenpiteitä.
2. selvittää erillisten odotustilojen järjestämisen lapsille ja nuorille sekä sosiaalihuollon aseman vahvistamisen osana päivystyksen toimintaa.
3. käynnistää selvitystyön lasten ja nuorten aseman parantamiseksi ja kokonaisvaltaisen, moniammatillisen hoidon kehittämiseksi sairaala Novan päivystyksessä.

Vastauksessa valtuustoaloitteeseen on huomioitu lasten oikeuksien yleissopimus sekä terveyteen ja terveydenhuoltoon erityisesti liittyvät yleiskommentit sekä WHO:n Lasten oikeudet sairaalassa -asiakirja.

Lasten oikeuksien yleissopimus on ollut Suomessa voimassa laintasoisena vuodesta 1991. Sopimus koskee jokaista alle 18-vuotiasta lasta. YK:n lapsen oikeuksien komitea on nimennyt yleisperiaatteiksi neljä sopimuksen velvoitetta, jotka tulee ottaa huomioon kaikkien sopimuskohtien tulkinnassa: syrjinnän kieltä (2 artikla), lapsen edun ensisijaisuus (3 artikla 1 mom), lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla) ja lapsen oikeus saada näkemyksensä huomioon otetuiksi (12 artikla).

YK:n lapsen oikeuksien komitean [yleiskommentti nro 15 \(2013\)](#) käsittelee lapsen oikeutta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta mm. kaikilla lapsilla tulee olla pääsy välttämättömään lääkärin- ja terveydenhoitoon, palveluiden tulee olla riittäviä, kaikkien lasten saavutettavissa ja palveluissa tulee toimia lapsiystävällisellä tavalla. [Yleiskommentti nro 4 \(2003\)](#) käsittelee nuorten oikeutta terveyteen ja kehitykseen. Lapsen oikeuksien komitea on halunnut kiinnittää huomiota nuorten oikeuksien kunnioittamiseen, näkemysten huomioimiseen, syrjimättömyyteen, luottamuksellisuuteen ja yksityisyyteen palveluissa sekä oikeuteen saada ohjausta oikeuksien käyttämiseksi laatimalla mm. erityisiä strategioita ja politiikkoja.

World Health Organization (WHO) on julkaissut seitsemän kohdan tarkistuslistan 0-18-vuotiaiden lasten oikeuksista sairaalassa (Children's Rights in hospital: Rapid-assessment checklists, 2017 (liite 1/1). Tarkistuslista perustuu työkirjaan: "Children's Rights in Hospital: Manual and Tools for assessment and improvement" (2012). Tarkistuslista [huomioi lasten oikeuksien yleissopimuksen 60/1991 artiklat 2, 3, 6, 9, 12, 13, 16, 23, 24, 28, 29, 31 ja 39](#).

Lasten oikeudet sairaalassa asiakirjan tarkistuslistan mukainen arviointi on tehty lasten päivystyksen ja yleispäivystyksen toimesta helmikuussa 2025 (Liite 1/2). Yhteenveto lasten oikeudet sairaalassa asiakirjan toimenpiteiden toteutumisesta ja niihin sitoutumisesta päivystyksessä:

1. **Palveluiden laatu:** Uuden sairaala Novan suunnittelussa on alusta alkaen huomioitu mm. lasten, liikuntarajoitteisten, kehitysvammaisten sekä eri vähemmistöryhmien tarpeet. Lasten päivystyksen erilliset tilat ovat osoittautuneet pieniksi palvelutarpeeseen nähden.

Sairaala Novan päivystyksessä kävi vuonna 2024 yhteensä 10 594 alle 16-vuotiaasta potilasta. Kaikki lapset eivät välttämättä mahdu erillisen lasten päivystyksen tiloihin; suurin osa hoidettiin ensiarvion perusteella yleislääketieteen kiirevastaanotolla, jossa läpimenoaika oli noin 1,5 tuntia. Päivystys toimii näyttöön perustuvien suositusten mukaisesti. Henkilökunta on koulutettu lasten sairauksien erityispiirteisiin ja hoitoon. Sairaala Nova on kansainvälisesti akkreditoitu koulutuskeskus. Asiakaspalautteen avulla parannetaan jatkuvasti toimintaa. Sairaala Novassa on alkamassa tieteellinen Tampereen yliopiston johdolla tieteellinen tutkimusprojekti, jonka tavoitteena on parantaa pienen sairaan lapsen ensiarviota.

2. **Tasa-arvo ja syrjimättömyys:** Lasten päivystyksen toiminta on tasa-arvoista ja syrjimätöntä. Lasten tarpeet on tiloissa ja hoidossa huomioitu. Yleislääketieteen päivystysprosessin lapsipotilaat pyritään ohjaamaan muihin odotustiloihin, joskus muiden potilaiden joukkoon. Heidän hoitonsa toteutuu kuitenkin nopeasti.
3. **Leikki ja oppiminen:** Hoitajaksot ovat lyhyitä. Tiloissa on mahdollisuus leikkiin ja leikkiä hyödynnetään jonkin verran myös hoitotoimenpiteisiin valmistelussa ja hoitotyössä.
4. **Oikeus saada tietoa ja osallistua päätöksentekoon:** Perheet, lapset ja nuoret kohdataan yksilöllisesti ja heidän toiveitaan huomioiden. Kommunikaatio ikätasoisesti on kulmakivi turvalliselle ja osallistavalle toiminnalle ja toteutuu kaikkien päivystyksessä käyvien kohdalla. Lapsen oman autonomian säilyttäminen on huomioitu hoidossa.
5. **Turvallisuus:** Lasten ja nuorten hoito tapahtuu päivystyksessä heille suunnitelluissa ja sopivissa tiloissa. Heidän autonomiansa ja osallistamisensa on huomioitu toiminnassa ja henkilökunnan kyky reagoida elintoimintoja vaarantaviin tilanteisiin on laadukasta. Lasten koskemattomuus ja turvallisuus pystytään turvaamaan kaikissa tilanteissa.
6. **Lasten suojaaminen:** Sairaalan Novan päivystyksessä on valmius tunnistaa lapsiin ja nuoriin kohdistunutta väkivaltaa ja toimintaohjeet näihin puuttumiseksi. Tilat ovat lasten hoitoon soveltuvia ja turvallisia. Haasteena on nuoruusikäisten, mahdollisesti päihtyneiden lasten sijoittuminen päivystyksessä paariodotustiloihin, joissa on aikuisia potilaita.
7. **Kivun lievitys ja palliatiivinen hoito:** Lasten päivystyksessä kivunhoito on keskeinen osa toimintaa. Lapsen kipua arvioidaan systemaattisesti ja siihen puututaan aktiivisesti sekä lääkkeellisesti että ei-lääkkeellisesti. Palliatiivinen hoito on järjestetty moniammatillisesti ja perheen tarpeiden mukaisesti lapsi yksilöllisesti huomioiden.

Sosiaali- ja kriisipäivystyksen työntekijät jalkautuvat päivystykseen arvioimaan alaikäisten potilaiden palvelutarvetta tilanteissa, joissa päivystävä viranomainen arvioi välittömän yhteistyön sosiaalihuollon kanssa tarpeelliseksi. Tarkempi selvitys liitteessä 1/3.

Päivystyksessä asioi vuosittain noin 75 000 asiakasta, joista alle 16-vuotiaita on noin 900 kuukaudessa. Asiakasmääriin nähden lapsia ja nuoria koskeva palautemäärä on erittäin pieni.

Verkkosivujen kautta annettuja ja 0-18-vuotiaita koskevia palautteita Keski-Suomen hyvinvointialueen päivystyspalveluista, saatiin yhteensä 41 kpl vuoden tarkastelujaksolla (13.3.2024 – 19.3.2025, Laatuportti ja Roidu). Näistä palautteista selvästi positiivisia oli 19, selvästi negatiivisia 11. Negatiivinen palaute liittyi jonotusaikaan, kokemukseen, ettei ollut otettu tosissaan

tai oli käännytetty pois sekä vauvanhoitopöydän puuttumiseen yleispäivystyksen wc-tiloista. Positiivinen palaute liittyi mm. nopeuteen, hyvään hoitoon, kohtaamiseen, jatkohoito-ohjeisiin, ammattitaitoon, lohduttamiseen, leikittelyyn, tilannetajuun, turvallisuuteen, pienen ihmisen käsittelyyn ja ikätasoiseen kohtaamiseen.

Sairaalapalveluissa ollut tekstiviestikyselypalaute vuodelta 2024 ei enää ole käytössä, eikä sen avoimia palautteita pääse jälkikäteen tarkastelemaan. Vastaava uusi järjestelmä (Roidu) on ollut käytössä vuoden 2025 alusta ja sinne päivystyksessä asioineita lapsia tai nuoria koskevia palautteita on 1.1.-19.3.2025 saapunut vain yhdeksän kappaletta.

Vastaus aloitteen kohtaan 1; lasten oikeuksien yleissopimuksen ja lasten oikeudet sairaalassa asiakirjan noudattaminen

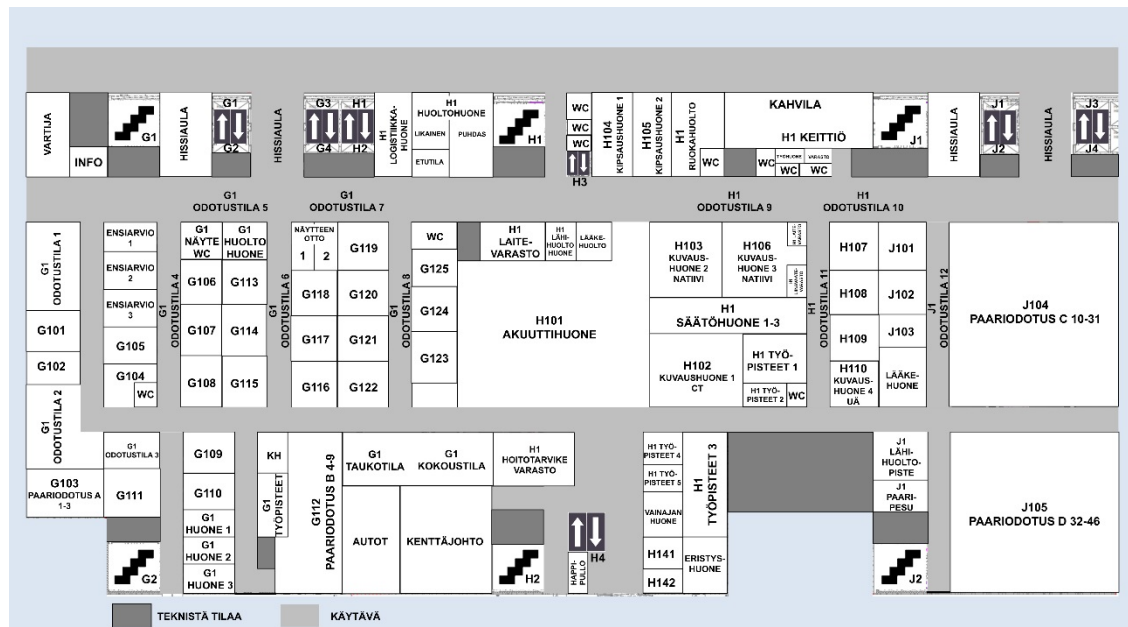
Keski-Suomen hyvinvointialue on sitoutunut noudattamaan lasten oikeuksien yleissopimusta ja lasten oikeudet sairaalassa –asiakirjan laatukriteereitä.

WHO:n tarkistuslistan laatukriteereiden toteutuminen arvioidaan neljällä edistymisasteella: merkittävää tai mielekästä edistymistä ja jonkin verran tai ei lainkaan laatukriteerien suuntaista toimintaa. Tehdyssä itsearvioinnissa helmikuussa 2025 laatukriteerit asettuivat pääsääntöisesti ylimmälle 'merkittävää edistymistä' tasolle tai vähintään seuraavalle tasolle 'mielekästä edistymistä'. Osa laatukriteereistä soveltuu lähtökohtaisesti paremmin muuhun terveydenhuoltoon kuin päivystystoimintaan. WHO:n arviointikriteereissä sosiaalihuollon näkökulma on jäänyt myös vähäiseksi.

Yhteenvetona voidaan todeta, että päivystyksen lapsiystävällisyys toteutuu tällä hetkellä erittäin hyvin, mutta myös kehittämiskohteita on tunnistettu. Viestintä lapsille, nuorille ja heidän perheilleen lasten oikeuksista päivystyksessä ja ylipäätään sairaalan toiminnassa voisi olla systemaattisempaa. Yksityisyyteen kiinnitetään paljon huomiota, mutta tilojen ahtauden vuoksi tämä voi joskus olla haastavaa. Jatkossa on edelleen hyvä kiinnittää huomiota sosiaalihuollon palveluiden triage-luokituksen osaamiseen ja yhteistyön tiivistämiseen sosiaalihuollon kanssa mm. kartoittamalla päivystyksen läheisyydestä tiloja, joissa kiireellisiä sosiaalihuollon palveluita tarvitsevia lapsia ja perheitä voidaan tavata. Palautetietoa tarvittaisiin lisää vuorovaikutuksen onnistumisesta ja leikin käytöstä hoitotilanteissa. Leikki itsessään on lapsille merkityksellistä ja se toteutuu myös päivystyksessä. Leikin käyttö on työväline, joka helpottaa hoitotyötä, vähentää lapsen kokemaa kuormitusta ja tekee hoidosta lapselle miellyttävämpää. Leikin hyödyntämistä tutkimustilanteessa tai toimenpiteiden aikana ei ole erikseen kartoitettu, vaikka saadun asiakaspalautteen perusteella näin arjessa näyttäisi tapahtuvan.

Vastaus aloitteen kohtaan 2; odotustilat ja yhteistyö sosiaalihuollon kanssa

Sairaala Novaan on rakennettu päivystyspoliklinikalle erilliset odotus- ja hoitotilat lapsille sekä heidän perheilleen. Odotustilassa on leikkimahdollisuus. Yleensä tila riittää yhteispäivystykseen saapuneille lapsille, mutta esimerkiksi infektiokausina tila voi käydä ahtaaksi. Tilassa on pariseurantamahdollisuus kolmelle lapselle.

Kuva 1. Päivystyksen pohjapiirros. Lasten alue sijaitsee vasemmassa reunassa (tilat G101-G104) Lapsia vanhempineen on pyritty yleislääketieteen päivystyksessä ohjaamaan odotustiloihin 4, 6 ja 8. Vakavimmin sairaat tai loukkaantuneet lapset hoidetaan akuuttihuoneessa (H101).

Mikäli lapsen tai nuoren elintoiminnot ovat vaarantuneet, heidät hoidetaan akuuttihoitohuoneessa omalla, lasten hoitoa varten suunnitellulla paikalla. Tällä paikalla mm. vastasyntyneiden ja imeväisten elvytykseen soveltuva välineistö on saatavilla välittömästi, mikä mahdollistaa nopean ja tehokkaan hoidon.

Lastenkirurgian vastaanotto toimii päivystyspoliklinikan tiloissa kipsaushuoneiden vieressä röntgenkuvaushuoneita vastapäätä maanantai- ja keskiviikkoamuisin. Päivystyksen tiloista lisää valokuvia liitteessä 1/4.

Vanhemmilla on oikeus ilman rajoitteita osallistua lastensa hoitoon. Lapsien osallistuminen päätösten tekoon ja heidän toiveensa hoidon suhteen huomioidaan lapsen voinnin ja ikätason mukaan.

Valtioneuvoston asetus kiireellisen hoidon perusteista ja päivystyksen erikoisalakohteisista edellytyksistä 583/2017 edellyttää sosiaalipäivystyksen sijoittumisen terveydenhuollon päivystyksen välittömään läheisyyteen. Novan valmistuttua sosiaali- ja kriisipäivystys sijaitsi päivystysalueella. Yhden huoneen tila oli riittämätön sosiaali- ja kriisipäivystyksen asiakastyöhön. Novan tilat eivät ole mahdollistaneet sosiaali- ja kriisipäivystyksen 18 työntekijälle ja toiminnalle enempää huoneita. Nykytilanteessa Keski-Suomen sosiaali- ja kriisipäivystys sijaitsee Novan päivystyksen välittömässä läheisyydessä osoitteessa Hoitajatie 4.

Sairaala Novan päivystysalueella työskentelee virka-aikana terveydenhuollon sosiaalityöntekijä, joka tekee tiivistä moniammatillista yhteistyötä terveydenhuollon päivystyksen henkilöstön sekä hyvinvointialueen perheiden palveluiden kanssa. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tehtävänä on turvata arjen jatkuvuutta osallistumalla asiakkaan kokonaisvaltaiseen hoitoon ja kuntoutuksen suunnitteluun.

Työntekijät ohjaavat ja neuvovat erilaisissa sairauden ja vamman aiheuttamissa ongelmissa sekä sosiaaliturvaan ja sosiaalipalveluihin liittyvissä asioissa.

Terveyssosiaalityöntekijä on työskennellyt päivystyksessä vuoden 2016 alusta lähtien, ja yhdessä päivystyksen kanssa on kehitetty toimintamalli terveyssosiaalityön ja päivystyksen välisestä yhteistyöstä. Sosiaalipalveluiden kiireellisyyden arvioimiseksi on kehitetty liikennevalomalli, joka on käytössä päivystyksen terveydenhuollon ammattilaisilla. Sosiaali- ja kriisipäivystyksen työntekijät jalkautuvat päivystykseen arvioimaan alaikäisten potilaiden palvelutarvetta tilanteissa, joissa päivystävä viranomaisen arvioi välittömän yhteistyön sosiaalihuollon kanssa tarpeelliseksi. Tarkempi selvitys liitteessä 1/3.

Vastaus aloitteen kohtaan 3; selvitystyön käynnistäminen

Sosiaali- ja terveyspalveluissa on kiinnitetty jatkuvaa huomiota lapsiystävällisyyteen ja lasten asemaan palveluissa. Sosiaali- ja terveyspalveluiden johto on kokouksessaan 10.1.2024 perehtynyt Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuun ”Terveys ja lasten oikeudet” (2023). Julkaisussa käsitellään lasten oikeuksien huomioimista myös päivystyksessä. Julkaisusta on tehty tiivistetty diasetti palveluiden käyttöön (liite 1/5).

Olemme käynnistäneet hyvinvointialueen toiminnallisen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman valmistelun. Suunnitelma edistää kaikkien asiakas- ja potilasryhmien yhdenvertaista kohtelua ja ehkäisee syrjintää palveluissa. Suunnitelmaan sisällytetään myös lasten oikeuksien toteutumisen näkökulma sosiaali- ja terveyspalveluissa. Suunnitelma valmistuu vuoden 2026 aikana.

Valtuustoaloitteeseen annetun vastauksen koonti ja WHO:n laatiman tarkistuslistan arviointi helmikuussa 2025 ovat omalta osaltaan vastanneet tarpeeseen päivystyksen lapsiystävällisyyden kartoittamisesta. Tätä selvitystä tullaan hyödyntämään toiminnallisessa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa, jonne tullaan myös kuvaamaan tarvittavat kehittämistoimenpiteet päivystyksen ja muiden palveluiden lapsiystävällisyydestä. Suunnitelman laatimisessa tehdään laajaa yhteistyötä eri tahojen kanssa mm. sosiaali- ja kriisipäivystys sekä terveyssosiaalityö osallistuvat suunnitelman laatimiseen. Myös eri asiakas- ja potilasryhmien sekä asukkaiden osallisuus huomioidaan. Toiminnallinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma koskettaa myös hyvinvointialueen päätöksentekoa.

Suunnitelmatyön lisäksi kartoitetaan päivystyksen välittömässä läheisyydessä sijaitsevat lapsiystävälliset tilat kiireellisille sosiaalihuollon palveluille. Jatkotoimenpiteenä on myös päivystyksen henkilökunnan koulutuksen päivittäminen sosiaalihuollon triage-lomakkeen hyödyntämisestä. Tästä vastaa terveyssosiaalityö yhdessä sosiaali- ja kriisipäivystyksen kanssa.

Erillistä selvitystyötä ei esitetä käynnistettäväksi.

Vastauksen yhteenveto

Vastauksessa valtuustoaloitteeseen on huomioitu lasten oikeuksien yleissopimus sekä terveyteen ja terveydenhuoltoon erityisesti liittyvät yleiskommentit sekä WHO:n Lasten oikeudet sairaalassa -asiakirja. Lasten oikeudet sairaalassa asiakirjan tarkistuslistan mukainen arviointi on tehty lasten päivystyksen ja yleispäivystyksen toimesta helmikuussa 2025 (Liite 1/2). Keski-Suomen hyvinvointialue on sitoutunut noudattamaan lasten oikeuksien yleissopimusta ja lasten oikeudet sairaalassa –asiakirjan laatukriteereitä. Päivystyksen lapsiystävällisyys toteutuu tällä hetkellä

hyvin, mutta myös kehittämiskohteita on tunnistettu: viestintä lasten oikeuksista, potilaiden yksityisyys ja yhteistyön tiivistäminen sosiaalihuollon palveluiden kanssa.

Sairaala Novaan on rakennettu päivystyspoliklinikalle erilliset odotus- ja hoitotilat lapsille sekä heidän perheilleen. Yleensä tila riittää yhteispäivystykseen saapuneille lapsille, mutta esimerkiksi infektiokausina tila voi käydä ahtaaksi. Sairaala Novan päivystysalueella työskentelee virka-aikana terveydenhuollon sosiaalityöntekijä, joka tekee tiivistä moniammatillista yhteistyötä terveydenhuollon päivystyksen henkilöstön sekä hyvinvointialueen perheiden palveluiden kanssa. Sosiaalipalveluiden kiireellisyyden arvioimiseksi on kehitetty liikennevalomalli, joka on käytössä päivystyksen terveydenhuollon ammattilaisilla. Novan valmistuttua sosiaali- ja kriisipäivystys sijaitsi päivystysalueella. Yhden huoneen tila oli riittämätön sosiaali- ja kriisipäivystyksen asiakastyöhön. Novan tilat eivät ole mahdollistaneet sosiaali- ja kriisipäivystyksen 18 työntekijälle ja toiminnalle enempää huoneita. Nykytilanteessa Keski-Suomen sosiaali- ja kriisipäivystys sijaitsee Novan päivystyksen välittömässä läheisyydessä osoitteessa Hoitajatie 4.

Olemme käynnistäneet hyvinvointialueen toiminnallisen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman valmistelun. Suunnitelma edistää kaikkien asiakas- ja potilasryhmien yhdenvertaista kohtelua ja ehkäisee syrjintää palveluissa. Suunnitelmaan sisällytetään myös lasten oikeuksien toteutumisen näkökulma sosiaali- ja terveystyöpalveluissa. Suunnitelma valmistuu vuoden 2026 aikana. Suunnitelmatyön lisäksi kartoitetaan päivystyksen välittömässä läheisyydessä sijaitsevat lapsiystävälliset tilat kiireellisille sosiaalihuollon palveluille. Jatkotoimenpiteenä on myös päivystyksen henkilökunnan koulutuksen päivittäminen sosiaalihuollon triage-lomakkeen hyödyntämisestä. Tästä vastaa terveys- ja sosiaalityö yhdessä sosiaali- ja kriisipäivystyksen kanssa.

Erillistä selvitystyötä ei esitetä käynnistettäväksi.

Vastauksen (liite 1) sisäiset liitteet:

Liite 1/ 1 Childrens Rights in Hospital, WHO

Liite 1/ 2 Lasten oikeudet sairaalassa tarkistuslista 2-2025

Liite 1/ 3 Sosiaalihuollon asema päivystystoiminnassa

Liite 1/ 4 Päivystyksen tilat

Liite 1/ 5 Terveys ja lapsen oikeudet referaatti 10.1.2024